

Opsamling fra temadagen om liturgi i Kolding Provsti lørdag den 29. februar 2020

Det blev en dag med mange vigtige og gode ord om det at være til gudstjeneste, om hvordan de forskellige dele af gudstjenesten påvirker deltagerne, og hvad den som helhed giver hver især. Der var mange samtaler i de 16 grupper, her følger et sammendrag af det, der blev skrevet ned.

Det første spørgsmål "Hvorfor går vi i kirke?" blev der snakket om med sidemanden og efterfølgende blev der skrevet på store Post-its. Nogle ord gik igen rigtig mange gange – nemlig dem, der ses med de største bogstaver i "ord-skyen" herunder. Det siger noget om, hvilke emner, følelser og elementer i gudstjenesten, der især betyder noget for deltagerne. Flere ord er fremhævet, altså skrevet mange gange.

Ro og fællesskab ses som de to ord, der nævnes flest gange i svarene på spørgsmålet "Hvorfor går vi i kirke?"

Ord der er skrevet som svar til spørgsmålet "Hvorfor går vi i kirke?"

Til spørgsmålet "Hvordan er gudstjenesten et rum, hvor vi møder Gud?"

skrev hver enkelt sit svar på små post-its - der blev f.eks. skrevet:

- Når Gud bekræfter og åbenbarer forholdet til mennesket i dåben.
- I bibelfortællinger, dåb og nadver, bøn, sang, musik og i forkyndelsen. Og så møder jeg Gud i mennesker jeg er sammen med i kirken, i fællesskabet vi deler.
- I nadverritualet = vi er her sammen – menneske <-> menneske og Gud <-> menneske
- Poesien er rum at gå ind i med plads til mig, jeg favnes af Gud.
- I HELHEDEN af alt det, der sker i gudstjenesten. ALT forkynder. Ofte er salmerne det "sted" hvor jeg fornemmer det tydeligst, men det kan også være i bibelord, mødet med andre, stemningen, nadveren.
- I den særlige stemning der skabes, når flere kommer sammen i kirkens rum/gudstjenestens rum (for det kan også være andre steder der fejres gudstjeneste). Når vi synger de salmer, jeg holder mest af.
- Gennem øjeblikke! I en salme/strofe, musikken, et ord/refleksion, rummets æstetik, et andet menneskes øjne eller håndtryk, stilheden, glæden.
- I hele gudstjenestens rytme – rytme giver ro – ro giver rum til at møde Gud.
- Efter præludiet er han der bare, under hele højmessens. Især føler jeg det intenst under nadver og velsignelse.
- Det kommer an på hvordan jeg har det. Nogle gange i musikken, nogle gange i ordene.

For at alt dette kan lykkes, er denne kommentar vist meget rammende:

En nærværende og vedkommende prædiken, som er relevant for menigheden => kræver samarbejde mellem præst, menighed og Helligånd.

Det nævnes også at: præstens/prædikantens person kan stå i vejen for budskabet eller give et skævt gudsbillede.

Hvad betyder bønnen for, hvordan vi møder Gud i gudstjenesten?

Flere skriver, at i bønnen er der direkte samtale med Gud og mulighed for, at den enkelte kan tale med Gud. Det udtrykkes på forskellig vis f.eks. som i disse sætninger:

- Bønnen er vores mulighed for at svare på Guds tiltale, derfor vigtig for vores relation.
- I fælles Fadervor skabes der forbindelse mellem fortid, nutid og fremtid og hele verden.
- Stillebøn giver stor mening for den enkelte.
- Der får man sat ord på nogle ting i sit liv.
- Man finder sig selv i bønnen.
- Bl.a. bønnerne omkring nadveren er et sted til at gå ind i samtalen med Gud.

Særligt om kirkebønnen skrives der:

- Prisværdigt, at præsten i kirkebønnen personliggør bønnen.
- Kirkebønnen skal gerne inkludere og være vedkommende.
- Kirkebønnen må meget gerne nævne dåbsbørnene (og de døde) ved navn.
- Aktualitet i kirkebøn.

Generelt opleves bøn som et vigtigt led i gudstjenesten, der giver både ro, eftertanke og nærvær.

Det nævnes at: Indgangsbønner byder velkommen, i udgangsbønnen sendes vi ud i dagligdagen.

Men det skrives også om bønnen at:

- Den kan virke fremmed, hvis man ikke er opvokset med den. Den forudsætter en indføring.
- Faste liturgiske bønner kan få karakter af "lirum-larum" og stå i vejen for, ja,.....Gud!

Hvad betyder bibellæsninger for, hvordan vi møder Gud i gudstjenesten?

Det nævnes bl.a. at teksterne er kernen, hvor vi kommer helt tæt på og har nærvær med Jesus, at teksterne er grundlæggende for alt det andet i gudstjenesten, at Gud præsenteres på forskellige måder i teksterne, at de giver et indblik i Guds (frelses)historie med vores verden og at de er en spejling af vores liv med Gud.

Der er også kommentarer af mere praktisk karakter som disse:

- Bibellæsningerne kan være svære at forstå. Det kan hjælpe at læse bag i salmebogen. Det er vigtigt, at den der læser, forstår hvad læsningen betyder.
- Læsningen skal varetages af præsten!
- Lydforholdene betyder meget.
- Er vigtig men svær at afkode.
- Hvis en lille indledning kan hjælpe forståelsen er det godt.

Hvad betyder musikken og sangen for, hvordan vi møder Gud i gudstjenesten?

Næsten alle kommentarer siger, at musikken og det at synge sammen betyder rigtig meget for oplevelsen af gudstjenesten. Mange skriver, at der er meget forkyndelse i salmeteksterne, at de underbygger budskabet, giver troen krop og at skønheden i klangene i sig selv vidner om Gud.

Det nævnes at: Musikken skaber et åndeligt frirum med grobund for refleksion og eftertanke, at musikken og sangen bringer os i den rette stemning. Den er som et åndedrag, det er følelsernes rum.

Mange lægger vægt på fællesskabet ved at synge sammen, at det inddrager gudstjenestedeltagerne og binder gudstjenesten sammen. "Hver synger med sit næb = du er god nok, som du er".

Flere kommentarer går på, at der både skal synges nye og gamle salmer – at de klassiske betyder meget, at oldkirkens gamle salmer giver kontinuitet, men også at der er mange gode moderne salmer.

Dog er melodierne ikke altid så gode og heller ikke alle salmer er lige "mundrette". Ligesom det også nævnes at: Musikken kan fremmedgøre eller bygge bro.

Hvad betyder rummet for, hvordan vi møder Gud i gudstjenesten?

For nogle betyder rummet ingenting. Andre har fokus på de fysiske rammer – om der er godt indeklima/god luft, stole eller bænke – om der er god sidekomfort, udsyn til alter og prædikestol, om der er et godt lys i rummet og at akustikken skal være god.

En kommentar lyder: vigtigt at mærke, at der er nogen, der har forberedt "festlokalet", at der er nogen, der har glædet sig til, at vi kom.

Flere skriver at rummet opleves/føles ophøjet, helligt, smukt, pænt, højtideligt og at det giver tryghed, genkendelighed, ro, skaber stemning og sætter en ramme.

Om gudsmødet skrives der direkte: Rummet betyder noget for gudsmødet, fordi det er min sognekirke – et rum, jeg kender og har minder forbundet med (dåb og konfirmation) Det er et samlingspunkt.

Kan noget med fordel ændres til det bedre?

Mange af kommentarerne/forslagene til ændringer handler om bønner, teksterlæsningerne eller musik/salmer. I alle kategorier er der ønsker om brug af mere nutidigt og forståeligt sprog. Af mere konkret forslag er der disse

Læsninger

- En 3. tekstrække.
- Begræns antallet af læsninger, fx enten GT eller epistel.
- Højest to. Kort intro til søndagens tema og sammenhængen mellem søndagens tekstlæsninger.
- Frihed til at vælge andre oversættelser.
- Frihed til at bytte en læsning ud med en tekst fra en roman eller digt. Eller helt droppe en læsning, hvis den ikke gir mening.
- Præsten vælger selv lektie- og epistellæsning, som flugter med den fastlagte evangelielæsning OG prædiken.

Bønner og stilhed

- Færre bønner.
- Kun ét Fadervor i gudstjenesten.
- At der kan suppleres med stilhed. Vi oplever, at det kan blive for meget med for mange ord. Mere frihed til et nutidigt sprog.
- Overvejelse om ind- og udgangsbøn: tjener de formålet?
- Tænke i ændringer til bøn før dåben.

Musik og salmer

- Et stykke musik mellem evangelium og prædiken - som refleksionsrum.
- Åbenhed for andre musiktraditioner/genrer.
- Frihed til at anvende både "sange" og salmer fra Kirkesangbogen, højskolesange, popsange.

Herudover er der følgende forslag og kommentarer:

- Præsten ned på gulvet.
- Lave gudstjenesteliv ud fra sognets befolkning.
- Tidspunkt på søndagen kunne varieres.
- Inddragelse af menigheden skal ske i højere grad fx læsning, uddeling af nadver.
- Flytbare bænke / fleksible kirkerum (mulighed for at sidde/stå på andre måder).
- At menigheden må sidde ned under dåben.
- En gang i mellem kunne der være mulighed for fælles at drøfte gudstjeneste eller prædiken – måske efter gudstjenesten.
- Tid og plads til refleksion med eller uden musik og bevægelse i kirkerummet.
- Ønsker mere poetiske bortsendelsesord som åbner mere op for flere forståelser af nadveren: Fællesskab – både de tilstedeværende og de døde. At det understreges at vi i nadveren har været sammen med Gud.
- Vi skal ændre for dem der kommer, ikke for dem, der ikke kommer til gudstjeneste. Hvis vi skal ændre noget, skal vi vise mulighederne i gudstjenesten for dem, der ikke kommer.
- Folk ved hvor kirken er, når de har brug for den.

Og nogle spørgsmål:

Ville det være bedre, hvis præsten ikke vendte sig mod alteret efter forsagelsen? ("vende ryggen til")

Ville det være bedre, hvis præsten aldrig vendte "ryggen" til menigheden?

Ville det være bedre, hvis meddelelserne ikke lå efter prædiken, men i stedet lå til sidst i gudstjenesten?

Hvordan får vi også tænkt liturgi for børnene?

Der er også to kommentarer, der siger at man holder af højmesse, og at der ikke behøver blive ændret noget.

En gruppe tilføjede et nyt overordnet spørgsmål: Hvad betyder fællesskabet?

Gruppens svar/kommentar er denne:

Det skal være "let" at komme til gudstjeneste. Man skal vide, hvad der sker hvornår.

Herefter var der samtaler i nye grupper, hvoraf otte grupper talte om dåb.

Første spørgsmål var "Hvad betyder det for dig, at du er døbt?"

Af svarene fremgår det, at det har stor betydning at være døbt, det giver en tryghed og styrke, en identitet og noget at hvile i. Andre svar lyder bl.a. sådan her:

- Dåben er en genfødsel.
- Man er en del af en pagt – hvor Gud er den anden del.
- Man ligger i Guds hånd, man kan ikke blive hældt ud af Guds hånd.
- Gud er der for mig – holder hånden under mig hele tiden.
- "Når livets lys slukkes, er dåbens lys tændt".

Den ældre dame bøjer sig ned til datteren, peget på sit hjerte og siger: Jeg var ikke sur, men tænkte på alle dem, som jeg i mit hjerte bar med op til alteret.

Ud fra anekdoten blev der talt om: Hvad har du "med", når du går til alters?

Svarene her siger, at der "medbringes" rigtig mange forskellige ting/følelser f.eks. bekymringer, synder og fejltrin, bøn, eftertænsksomhed, længsel, håb, taknemmelighed og glæde.

Der er også mere uddybende forklaringer som:

- Et møde med Gud – han inviterer mig til sit bord. Der er et fællesskab med de andre, her har vi lige værdi. Der er også et stor værdi i at børn går med op til nadver.
- Får del i en kraft, når jeg er til nadver, og hvad den kraft rummer, ved jeg ikke.
- Mit liv – nogle gange siger jeg tak, når jeg knæler, andre gange beder jeg for noget, jeg har brug for hjælp til.
- Min "alenetid" med Vorherre.
- Stille, sårbar, lille – jeg kommer med mine tomme hænder – jeg har ikke selv noget med.

Grupperne talte også om det konkrete eksempel på, hvad præsten skal svare, hvis et barn under nadveren overrasket spørger "Er det virkelig rigtig blod?"

Her blev givet både korte og længere svar – både ja'er og nej'er – her er de alle:

- Nej, det er ikke rigtig blod, men det er saft som ligner blod (ærlighed)
- ja og nej
- Hvad tænker du selv det kan være eller betyde?
- Vinen rummer Jesu blod
- Vinen skal minde os om Jesu blod
- Det er livets brød og frelsens bæger
- Dette er saft, men Jesus er inden i det
- Nej, det er det ikke – det er et symbol på Jesu blod ("det leger vi det er" – altså, Jesu blod) Blodet fordi Jesus døde på korset (ofrede sit blod) for os = blodet er en særlig kraft/noget livgivende / også en tilgivelse
- Ja, men Jesu blod – og han er Gud, så han kan være alle steder og hans blod er anderledes end vores blod. For vi er mennesker, men han er Gud...
- Afveje efter hvilken samtale der er i gang

Og så et par kommentarer/overvejelse omkring de nuværende liturgiske ord:

- Personlig forkyndelse fremhæves måske bedre med ordene: "Jesus Kristus – hengivet for dig" og "Jesus Kristi blod – udgydt for dig"
- Lad os overveje, om indstiftelsesorden skal kunne være valgfrie eller udelades

Nogle grupper nåede også at tale om spørgsmålet "Hvorfor døde Jesus?"

Her kom følgende svar:

- Han var anderledes i sin tid
- Øverste myndighed frygtede ham pga. hans vejledninger af befolkningen
- Overordnet: For vores frelses skyld
- Han døde for at opstå

- Han døde for at vi ikke skal være alene i døden
- Afkald på magt – kærlighed
- Han var menneske sidemand solidaritet
- Helt menneske
- Håb om at livet altid bliver nyt (gennem opstandelsen)
- "korsets gåde"
- Bære vores synder
- Bryde dødens magt indefra
- Han skulle være som os mennesker altså, dø og lide – så vi kan spejle os i ham
- Han døde for at kunne genopstå => det evige liv
- Han skulle dø for at tage alle vores synder på sig => tilgivelse

Tak for samtaler og ord

Vi håber, I med denne opsummering fra dagen, kan finde inspiration til, at arbejde videre med samtaler omkring gudstjenestens liturgi i de enkelte sogne i løbet af de kommende måneder, gerne i samarbejde med andre organisationer eller institutioner i sognet.

Kommentarer og nye forslag må meget gerne sendes til folkekirkensliturgi@km.dk, og de vil blive taget med, når biskopperne mødes for at drøfte om og i hvilket omfang, der skal ske ændringer eller nye tiltag på det liturgiske område.